

О.О. БЕЗСМЕРТНА

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий центр «Інститут біології»
Ботанічний сад імені акад. О.В. Фоміна
вул. Симона Петлюри, 1, м. Київ, 01032, Україна
olesya.bezsmertna@gmail.com

***DRYOPTERIS VILLARII* (BELLARDI) WOYNAR ex SCHINZ et THELL. (*DRYOPTERIDACEAE*) — НОВИЙ ВИД ДЛЯ ФЛОРИ УКРАЇНИ**

Ключові слова: *Dryopteris villarii*, флористична знахідка,
рідкісний вид, Кримський природний заповідник, флора України

Під час експедиційних досліджень із метою вивчення папоротеподібних Гірського Криму 9 липня 2011 р. на території Кримського природного заповідника, на Бабуган-яйлі, ми виявили 25 куртин *Dryopteris villarii* (Bellardi) Woyнар ex Schinz et Thell. у двох локалітетах (8 і 17 особин відповідно) (див. рисунок).

Географічні координати цих місцезнаходжень — 44°38'13.22" півн. широти, 34°18'25.87" сх. довготи; 44°38'06.08" півн. широти, 34°18'10.98" сх. довготи, висота над рівнем моря — 1300 м. Загальна площа двох фрагментів популяції сягає близько 130 м². Тут *D. villarii* зростає на кам'янистих вапнякових осипах у нішах між глибами разом із *Asplenium ruta-muraria* L., *A. trichomanes* L., *Geranium purpureum* Vill., *G. robertianum* L., *Cerastium biebersteinii* DC., *Teucrium chamaedrys* L., *Galium mollugo* L., *Paeonia tenuifolia* L., *Hypericum perforatum* L., *Pimpinella saxifraga* L., *Fragaria viridis* Duch., *Campanula bononiensis* L. Загальне проективне покриття рослин становить майже 30 %, в угрупованні домінує *D. villarii* з проективним покриттям до 20 %.

© О.О. БЕЗСМЕРТНА,
2011

Dryopteris villarii (Bellardi)
Woynar ex Schinz et Thell.
на кам'янистому схилі,
Бабуган-яйла, Крим

Dryopteris villarii (Bellardi)
Woynar ex Schinz et Thell.
on rocky slopes, Babugan
Yayla, Crimea

Dryopteris villarii — середньоєвропейсько-середземноморський гірський вид, поширений у межах Європи в Іспанії, Великій Британії, Франції, Італії, Німеччині, Швейцарії, Австрії, країнах колишньої Югославії, Албанії, Греції, Болгарії [5]. Вид вказувався також для вапнякових скель субальпійського поясу Кавказу [1—4]. Крім того, в 1986 р. *D. villarii* знайдений у Польщі в Національному парку «Татри», але внаслідок впливу несприятливих чинників на незначну за чисельністю популяцію в 1997 р. локалітет втрачено [7, 8]. Тепер у Польщі тривають роботи з розмноження виду та повернення його в природу [6]. Оскільки наша знахідка є першою для території України, вважаємо за доцільне навести цитату виду та його коротку морфологічну характеристику.

***Dryopteris villarii* (Bellardi) Woynar ex Schinz et Thell.**, 1915, Viert. Naturf. Ges. Zürich 60: 339; Галушко, 1978, Фл. Сев. Кавказа, 1: 35. — *Polypodium villarii* Bellardi, 1792, App. Fl. Pedem.: 491. — *Polypodium rigidum* Hoffman, 1795, Deutschl. Fl., 2: 6. — *Polystichum strigosum* Roth, 1799, Tent. Fl. Germ. 3(1): 86. — *Aspidium rigidum* Swartz, 1800, Schrad. Journ., 2: 37. — *Polystichum rigidum* (Swartz) DC. in Lam. et DC., 1805, Fl. Fr., éd. 3, 2: 562. — *Aspidium fragrans* S.F. Gray, 1821, Nat. Arr. Brit. Pl., 2: 9. — *Nephrodium rigidum* (Swartz) Desv., 1827, Prodr. Foug., 6: 261. — *Dryopteris rigida* (Swartz) Underwood, 1893, Nat. Ferns, ed. 4: 116; Фомин, 1934, Фл. СССР, 1: 38; Гроссгейм, 1939, Фл. Кавказа, 1: 14.

Трав'яна багаторічна рослина 25—45 см заввишки. Кореневище товсте, косе. Вая яскраво-зелена, напівшкіряста, незимуюча. Пластинка ваї та черешок густо вкриті жовтуватими залозками. Черешок коротший від пластинки і покритий світло-бурими лусками. Пластинка ваї вузька, видовжено-ланцетна, двічі пірчасто-розсічена. Сегменти другого порядку по краю пилчасті, з прямими зубцями. Соруси розташовані на сегментах другого порядку з обох боків від центральної жилки, на її бічних відгалуженнях. Індузій з обох боків залозистий [2, 3].

Враховуючи низьку чисельність особин у виявленій популяції *D. villarii* та чималу відстань її місцезнаходження від основної частини ареалу виду, а також з огляду на ситуацію в Польщі, про що зазначалося вище, вважаємо за доцільне занести вид до наступного видання «Червоної книги України». Крім того, терміновим і необхідним є введення *D. villarii* до регіонального списку рідкісних рослин Автономної Республіки Крим. Запропоновані заходи з охорони забезпечать надійніше збереження виду в Україні, особливо якщо будуть виявлені нові його локалітети на територіях, які сьогодні не охороняються.

Знахідка *D. villarii* підтверджує значний вплив середземноморських елементів на формування сучасної флори Криму, доповнює відомості про склад птеридофлори України та спонукає до подальшого вивчення розмаїття і поширення папоротей у країні.

Зібрані гербарні зразки передані до гербарних фондів Інституту ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України (*KW*), Нікітського ботанічного саду (*YALT*), Ботанічного саду імені акад. О.В. Фоміна ННЦ «Інститут біології» Київського національного університету імені Тараса Шевченка (*KWHU*), Київського національного університету імені Тараса Шевченка (*KWU*) і Південного філіалу «Кримський агротехнологічний університет» Національного університету біоресурсів і природокористування України (*CSAU*).

Висловлюємо щире подяку за співпрацю, сприяння та допомогу у визначенні виду флористові-любителю С.О. Свіріну та канд. біол. наук, старшому науковому співробітникові Ботанічного саду імені акад. О.В. Фоміна О.В. Ващеці.

1. Галушко А.И. Флора Северного Кавказа. Определитель / Под ред. С.К. Черепанова. — Ростов-на-Дону: Изд-во Ростов. ун-та, 1978. — Т. 1. — 320 с.
2. Гроссгейм А.А. Флора Кавказа. — Баку: Изд-во АзФАН, 1939. — Т. I. — 402+XX с.
3. Красная книга Краснодарского края (Растения и грибы). Изд-е 2-е / Отв. ред. С.А. Литвинская. — Краснодар: ООО Дизайн Бюро № 1, 2007. — 640 с.
4. Фомин А.В. Класс Папоротниковые — *Filicales* // Флора СССР. — Л. : Изд-во АН СССР, 1934. — Т. 1. — С. 16—100.
5. Heywood V.H. *Dryopteris* Adanson // Flora Europea. — Cambridge: Cambridge University Press, 1964. — Vol. 1. — P. 20—22.
6. Piekos-Mirkowa H., Mirek Z. Conservation programme of vascular plant diversity in the Polish Tatra Mountains // Bulletin of Botanical Gardens. — 2004. — **13**. — P. 23—29.
7. Piekos-Mirkowa H. *Dryopteris villari* (Bellardi) Woyнар ex Schinz et Thell. in Poland: habitats, endangerment and conservation // Ochrona Przyrody. — 1998. — **55**. — P. 37—42.
8. Piekos-Mirkowa H., Mirek Z. *Dryopteris villarii* (Bellardi) Woyнар ex Schinz & Thell. — a new high-mountain species in the flora of Poland // Fragmenta Floristica et Geobotanica. — 1989. — **34**(3—4). — P. 277—282.

Рекомендує до друку
М.В. Шевера

Надійшла 05.08.2011 р.

О.О. Бессмертная

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
Учебно-научный центр «Институт биологии», Ботанический сад имени академика
А.В. Фомина, г. Киев

DRYOPTERIS VILLARII (BELLARDI) WOYNAR ex SCHINZ et THELL.
(*DRYOPTERIDACEAE*) — НОВЫЙ ВИД ДЛЯ ФЛОРЫ УКРАИНЫ

Приводится информация о находке нового для флоры Украины вида папоротника (*Dryopteris villarii* (Bellardi) Woyнар ex Schinz et Thell.) в Крымском природном заповеднике, на Бабуган-яйле. Представлена характеристика местонахождения вида и его популяции, рекомендуется включить его в новое издание «Красной книги Украины».

К л ю ч е в ы е с л о в а: *Dryopteris villarii*, флористическая находка, редкий вид, Крымский природный заповедник, флора Украины.

O.O. Bezsmertna

Taras Schevchenko National University of Kyiv,
Research and Training Centre «Institute of Biology», O.V. Fomin Botanical Garden, Kyiv

DRYOPTERIS VILLARII (BELLARDI) WOYNAR ex SCHINZ et THELL.
(*DRYOPTERIDACEAE*), A NEW SPECIES FOR THE FLORA OF UKRAINE

A new fern for the Ukrainian flora (*Dryopteris villarii* (Bellardi) Woyнар ex Schinz et Thell.) is recorded. It was found in the Crimean Nature Reserve, on Babugan Yaila. The locality and species population are characterized. The species is recommended to be included into the next edition of the Red Data Book of Ukraine.

Key words: *Dryopteris villarii*, floristic finding, rare species, Crimean Nature Reserve, flora of Ukraine.